

УЧЕБНА ПРОГРАМА ЗА ПРОФИЛИРАНА ПОДГОТОВКА ПО ЛАТИНСКИ ЕЗИК ЗА ПОСТИГАНЕ НА НИВО, ЕКВИВАЛЕНТНО НА В.1.1.

МОДУЛ „Устно общуване“

XI и XII клас

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Профилираното обучение по латински език във втори гимназиален етап на средната образователна степен е насочено към разширяване и обогатяване на основни знания, умения и отношения, свързани с изграждането на компетентности на ученика в работата с текстове на латински език и се провежда в четири модула – „Устно общуване“, „Писмено общуване“, „Език и култура“ и „Езикови практики“, които представляват единно цяло. В модулите „Устно общуване“ и „Писмено общуване“ се посочват очакваните резултати по уменията – слушане/четене/говорене/писане, заложен в програмата на съответния модул. В обучението по латински език превес има развиването на уменията за четене (и разбиране, включително и за писмен и устен превод), а дейностите по останалите умения са помощни спрямо него. В модулите „Език и култура“ и „Езикови практики“ се посочват очакваните резултати по компетентности.

Тази учебна програма представя профилираната подготовка по латински език за модул „Устно общуване“ за ученици от XI и XII клас, които са започнали обучение по латински език в IX клас и в края на XII клас – профилирана подготовка, постигат ниво, еквивалентно на ниво В.1.1 по Общата европейска езикова рамка (тъй като няма приет официален документ, приравняващ познанията по латински език към нивата от Общата европейска езикова рамка). Учебната програма конкретизира резултатите, които учениците трябва да постигнат в края на XII клас – профилирана подготовка, в съответствие с Приложение № 2 към чл. 4, ал. 1, т. 2 от Наредба № 7 от 11.08.2016 г. за профилираната подготовка.

Тематичните области, езиковите средства, устните и писмените речевни дейности в програмата са съобразени с интересите, възрастовите особености и опита на учениците. Програмата следва спираловидния принцип на повторимост и постепенно разширяване на знанията, уменията и компетентностите, отнасяща се за целия етап на обучение.

Модулното обучение по латински език в XI и XII клас дава възможност на учителя да прилага различни подходи, методи и стратегии на обучение за стимулиране на индивидуалното развитие на учениците и за самостоятелност при учене, както и за насърчаване на мотивацията им в перспективата на ученето през целия живот.

Учебната програма е разработена съобразно с Референтните документи на ЕС както с традициите в българското образование при изучаването на латински език, така и със съвременните и иновативни тенденции в преподаването му у нас и в европейски контекст.

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Тематични области	Очаквани резултати	Нови знания
<i>По всяка от изброените теми може да има една или повече урочни единици по преценка на учителя и в зависимост от интереса на учениците и профила на училището.</i> I. Римската държава и римското общество Животът на държавниците и животът на народа в историята на римската държавност: царство, република, империя. Образованието в Древен Рим. Училища и школи. Търговията в Древен Рим. Сухоземни и морски пътища и пристанища, видове превозни средства. Бит и покъщнина. Общуване по време на пиршества. II. Римската литература Гай Юлий Цезар, части от „Записки за галската война“ (Цезар като държавник, пълководец и автор, съдържание). Марк Тулий Цицерон, част от Първа реч срещу Катилина или части от философски	Слушане При слушане на текст, свързан с предвидените в програмата тематични области (например популярни сентенции, кратък диалог, кратко описание на човек, предмет или място, друг кратък текст от определените тематични области): • ученикът разбира и извлича основната информация от различни в жанрово и стилово отношение текстове (адаптирани); • ученикът разбира и извлича конкретна информация от различни в жанрово и стилово отношение текстове (адаптирани); • ученикът използва набор от стратегии при възприемане на адаптирани текстове или текстове от оригинални източници (напр. открива значението на нови думи и изрази в контекст, използва визуални опори, търси ключови/опорни думи, разчита на международна лексика или на познати от българския език реалии, прави справка с речник, онлайн ресурси, учебни помагала и/или друг подходящ източник и др.). Говорене	ГРАМАТИКА <i>Систематизиране и разширяване на уменията за ползване на граматичните знания.</i> Име XI клас Степени за сравнение на прилагателните имена. Неправилни форми. XII клас Отглаголно съществително и прилагателно (gerundium, gerundivum), падежна употреба и начини за превод на български език, герундивна конструкция. Глагол XI клас Спрежение на спомагателния глагол sum и possum в подчинително наклонение; Спрежение на глагола в подчинително наклонение (деятелен и страдателен залог); Причастия: сегашно деятелно, минало страдателно, бъдещо деятелно и бъдещо страдателно причастие. XII клас

трактат по избор (Цицерон като държавник, оратор, философ).

При работа с текст, свързан с предвидените в програмата тематични области (напр. описание на лица, предмети и обекти, при предаване на събития или случки):

- ученикът точно и на добър български език превежда адаптирани или несложни оригинални текстове;
- ученикът непосредствено анализира текста, използвайки познанията си по граматика и лексика, при необходимост с цел по-доброто му разбиране;
- при необходимост ученикът поддържа разговор във връзка с изучаван текст, използвайки изучаваните елементи, свързани с диалогични ситуации.

Депонентни и полудепонентни глаголи (преговор).

Спрежение на неправилни глаголи (eo, volo, polo, malo (в минало несвършено и свършено, в първо и второ бъдеще време))

Синтаксис

XI и XII клас

Специфични синтактични функции на падежите (accusativus obiecti directi, accusativus directionis, accusativus extensivus temporis et loci; dativus obiecti directi, dativus possessivus, dativus auctoris; ablativus auctoris, ablativus instrumenti, ablativus causae, ablativus qualitatis, ablativus modi, ablativus loci, ablativus temporis; genitivus possessivus, genitivus subiecti/obiecti, genitivus partitivus, genitivus qualitatis; locativus).

Конструкцията „независим аблатив“. Видове и начини на употреба. Конструкция ASI (преговор). Конструкция NCI.

ЛЕКСИКА И СТИЛИСТИКА

Обемът лексикални знания включва основни лексикални единици по предвидените от програмата тематични области.

XI и XII клас:

Учениците усвояват нови 600–800 (общо за модули „Устно общуване” и „Писмено общуване”) от най-често употребяваните думи в класическия латински език според изучаваните теми.

Включват се и елементи, свързани с диалогични ситуации: поздрав, представяне, запознаване, сбогуване, извинение, съгласие/несъгласие, благодарност, молба, поздравление, пожелания за празници.

Значение и употреба на думи от латински произход в българския език, свързани с предвидените в учебното съдържание тематични области.

Примерни понятия, свързани с тематичните области:

rex, res publica, imperium, imperator, patricii, plebs, patronus, cliens и др.

ludus, schola, magister, discipulus и др.

mercator, taberna, navis, nauta, portus, via, pretium, divitiae, iactura, navigatio, praedones и др.

domus, atrium, peristylum, convivium, hospes, cena, triclinium, lectus, vas, poculum, sella и др.

commentarii, exercitus, miles, legio, centurio,

signum, aquila, equitatus, castra, auxilia и др.

orator, oratio, philosophia, sapientia, schola,
анафора, метонимия, метафора, хипербола,
градация, паралелизъм/хиазъм, литота,
елипса, безсъюзие.

СПЕЦИФИЧНИ МЕТОДИ И ФОРМИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Годишен брой часове за изучаване на модула в XI клас – 72 часа.

Годишен брой часове за изучаване на модула в XII клас – 31 часа.

Допълнителни уточнения за конкретния модул:

Езиковите знания, разписани в *Нови знания* от таблицата, са обект на внимание и в модул “Писмено общуване”. В тази част урочните единици от двата модула следва да се съгласуват в съдържателен план, за да се запази единна прогресията при поднасянето им и да се избегне препокриването.

Препоръчително разпределение на часовете:	XI клас	XII клас
За нови знания	до 22 часа	до 10 часа
За упражнения и преговор	до 38 часа	до 17 часа
Практически дейности/работа по проекти	до 12 часа	до 4 часа

Текущи оценки за учебен срок в:	XI клас	XII клас
Устни изпитвания и участие в работа в клас,	минимум 2 оценки	минимум 1 оценка

участие в групови обсъждания и дискусии		
Домашни работи и проекти	минимум 2 оценки	минимум 1 оценка

Профилираното обучение по латински език цели:

- да развие и утвърди на напреднало ниво езикови и социокултурни компетентности на учениците по латински език;
- да мотивира ученика да използва латински език: като чете, разбира и превежда изрази, думи или текстове, като по този начин комуникира през епохите със създателите на тези текстове, а като помощно средство в овладяването на езика да демонстрира съответни умения за изразяване в устна и писмена форма.
- да изгражда положително отношение към изучаването на латинския език и културата на епохите, с които е свързан, като на първо и най-важно място се поставя Античността;
- да спомогне за осъзнаване необходимостта от владенето на чужд език като фактор за интелектуалното израстване на учениците;
- учениците да овладеят специфични знания и да формират такива умения, които са важен фактор за доброто владение на родния език;
- да спомогне за осъзнаване необходимостта от владенето на латинския език (и чрез това и на другите класически и чужди езици) като фактор за доброто познаване на националните, европейските и световните културни ценности и традиции и за формирането на толерантност и уважение към етническата, националната, културната, езиковата и религиозната идентичност на всеки.

Обучението по латински език се осъществява чрез:

- прилагане на личностно-ориентирано обучение, което позволява индивидуализиран и диференциран подход;
- прилагане на дейностно-ориентиран с акцент върху практическата насоченост на обучението;
- общообразователна и възпитателна насоченост на обучението за формиране на базова култура на личността: нравствена, правна, естетическа, култура на труда, на общуването;
- развиване на творчески умения и независимо мислене на учениците;
- принципа на преподаване от лесно към трудно, от изучено към ново, като работата се основава на личния опит и се създават асоциативни

връзки с изучаваното по другите предмети; ученикът се поставя в условия да съпоставя, да сравнява, да открива съвпадения и различия, да обобщава, да търси и предлага свои решения;

- акцентирание върху развиването на компетентностите по четене, включително и на уменията по превод, при интегриране на останалите три езикови умения като помощни средства в овладяването на предвидения тематичен/граматичен материал;
- **четирите модула в профилираната подготовка са взаимно свързани и интегрирани и трябва да се разглеждат като единно цяло;**
- при възможност общуване в клас на латински език с цел възприемане на възможно най-голямо количество езиков материал от страна на учениците с отчитане на разликите между съвременните говорими и историческите езици;
- изграждането на нагласа за межкултурно общуване, развиване на толерантност и интерес към други култури и модели на поведение, както и на чувство за културна приемственост при поднасяне на социокултурната информация за Римската държава и народите/личностите, използвали латинския език през вековете.

Използват се подходящи автентични и адаптирани материали:

- аудио- и мултимедийни материали (филми, предавания, театрални постановки, песни, аудиокниги и др.);
- печатни материали (комикси, откъси от книги, проспекти, брошури и др.);
- системи за електронно обучение (образователен софтуер, онлайн ресурси);
- подходяща за нивото на познания на учениците научна и научнопопулярна литература.

Ключови компетентности	Дейности и междупредметни връзки
УМЕНИЯ ЗА ОБЩУВАНЕ НА ЧУЖДИ ЕЗИЦИ	Връзка с други изучавани чужди езици: запознаване с историческата и културната връзка между латинския и романските езици, както и с други чужди езици с оглед изучаваните в училище. Особено място се отнежда на уменията за работа с речник и с други помагала и електронни ресурси за изучаване на чужди езици, които да дадат възможност на учениците да пристъпят към самостоятелно развитие на езиковите си умения и самообучение по чужди езици.

КОМПЕТЕНТНОСТИ В ОБЛАСТТА НА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК	Развиване на начални умения за превод на текст; обогатяване на лексиката, особено на чуждите думи в българския език с произход от латински; осмисляне на отделни граматически категории и на граматическата терминология; развиване на усет за правилен избор на езикови форми, подходящи за конкретен контекст; връзка с учебен предмет български език и литература и особено с изучавания по литература материал от 8. клас (антична, средновековна и ренесансова литература).
МАТЕМАТИЧЕСКА КОМПЕТЕНТНОСТ И ОСНОВНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ В ОБЛАСТТА НА ПРИРОДНИТЕ НАУКИ И НА ТЕХНОЛОГИИТЕ	Осъзнаване на значението на научното познание през Античността като предшественик на съвременните науки; илюстриране с отделни примери на идващата от латински език терминология в области като математика/химия/физика/биология/медицината.
ДИГИТАЛНА КОМПЕТЕНТНОСТ	Използване на системи за електронно обучение в часовете по латински език за развиване на езикови умения чрез ИКТ, включително чрез използване на електронни ресурси и речници, връзка с учебен предмет информационни технологии.
УМЕНИЯ ЗА УЧЕНЕ	Натрупване на знания и опит за осъзнаване на необходимост от мотивирано учене и необходимост от постоянно самоусъвършенстване чрез: ● ролеви игри и симулации; ● самостоятелни задачи, отговарящи на индивидуалните интереси на учениците; ● представяне на съчинения, стихотворения, песни и пиеси; ● работа по проекти и презентации; ● дидактически игри в устна или писмена форма (съставяне на фрази, истории с определени думи, групиране на думи, кръстословици, и т.н.); ● извънкласна дейност, обвързана с учебния процес (посещения на представления, свързани с културния контекст на Античността, изложби, уроци, изнесени сред природата и свързани със заобикалящата среда; практически уроци сред исторически или съвременни артефакти, свързани с латинския език; участие в училищни и извънучилищни проекти, представления, тържества, срещи с класически филолози); ● използване на съвременни и класически средства за обучение:

	аудио-и мултимедийни материали; печатни материали (разкази, комикси, откъси от книги и др.); • електронно обучение (образователен софтуер, онлайн ресурси), връзка с всички учебни предмети.
СОЦИАЛНИ И ГРАЖДАНСКИ КОМПЕТЕНТНОСТИ	Участие в екипни проекти и индивидуални дейности, възпитаване в норми на поведение и изграждане на ценностна система и гражданско самосъзнание въз основа на принципите, наследени от античната култура; осмисляне на националната и европейската културна идентичност чрез опознаване на античната култура и на културите на другите народи, връзка с всички учебни предмети.
ИНИЦИАТИВНОСТ И ПРЕДПРИЕМЧИВОСТ	Работа в екип и изпълнение на индивидуални задачи, приучаване към спазване на срокове, развиване на новаторско мислене и приемане на нови идеи, връзка с всички учебни предмети.
КУЛТУРНА КОМПЕТЕНТНОСТ И УМЕНИЯ ЗА ИЗРАЗЯВАНЕ ЧРЕЗ ТВОРЧЕСТВО	Дейности за опознаване на националната култура в контекста на световното и европейското културно наследство, проекти, творчески инициативи, участие в постановки, празници и др., посветени на България и на културите, наследници на латиноезичния Запад, и за развиване на креативност, връзка с учебните предмети история и цивилизации, български език и литература, музика и изобразително изкуство.
УМЕНИЯ ЗА ПОДКРЕПА НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ И ЗА ЗДРАВΟΣЛОВЕН НАЧИН НА ЖИВОТ И СПОРТ	Дейности, формиращи навици за природосъобразен начин на живот, положително отношение към световното и националното културно наследство, връзка с учебния предмет физическо възпитание и спорт.

УЧЕБНА ПРОГРАМА ЗА ПРОФИЛИРАНА ПОДГОТОВКА ПО ЛАТИНСКИ ЕЗИК ЗА ПОСТИГАНЕ НА НИВО, ЕКВИВАЛЕНТНО НА В.1.1.

МОДУЛ „Писмено общуване“

XI и XII клас

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Профилираното обучение по латински език във втори гимназиален етап на средната образователна степен е насочено към разширяване и обогатяване на основни знания, умения и отношения, свързани с изграждането на компетентности на ученика в работата с текстове на латински език и се провежда в четири модула – „Устно общуване“, „Писмено общуване“, „Език и култура“ и „Езикови практики“, които представляват единно цяло. В модулите „Устно общуване“ и „Писмено общуване“ се посочват очакваните резултати по уменията – слушане/четене/говорене/писане, заложен в програмата на съответния модул. В обучението по латински език превес има развиването на уменията за четене (и разбиране, включително и за писмен и устен превод), а дейностите по останалите умения са помощни спрямо него. В модулите „Език и култура“ и „Езикови практики“ се посочват очакваните резултати по компетентности.

Тази учебна програма представя профилираната подготовка по латински език за модул „Писмено общуване“ за ученици от XI и XII клас, които са започнали обучение по латински език в IX клас и в края на XII клас – профилирана подготовка, постигат ниво, еквивалентно на ниво В.1.1 по Общата европейска езикова рамка (тъй като няма приет официален документ, приравняващ познанията по латински език към нивата от Общата европейска езикова рамка). Учебната програма конкретизира резултатите, които учениците трябва да постигнат в края на XII клас – профилирана подготовка, в съответствие с Приложение № 2 към чл. 4, ал. 1, т. 2 от Наредба № 7 от 11.08.2016 г. за профилираната подготовка.

Тематичните области, езиковите средства, устните и писмените речеви дейности в програмата са съобразени с интересите, възрастовите особености и опита на учениците. Програмата следва спираловидния принцип на повторемост и постепенно разширяване на знанията, уменията и компетентностите, отнасяща се за целия етап на обучение.

Модулното обучение по латински език в XI и XII клас дава възможност на учителя да прилага различни подходи, методи и стратегии на обучение за стимулиране на индивидуалното развитие на учениците и за самостоятелност при учене, както и за насърчаване на мотивацията им в перспективата на ученето през целия живот.

Учебната програма е разработена съобразно с Референтните документи на ЕС както с традициите в българското образование при изучаването на латински език, така и със съвременните и иновативни тенденции в преподаването му у нас и в европейски контекст.

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Тематични области	Очаквани резултати	Нови знания
<i>По всяка от изброените теми може да има една или повече урочни единици по преценка на учителя и в зависимост от интереса на учениците и профила на училището.</i> I. Римската държава и римското общество Животът на държавниците и животът на народа в историята на римската държавност: царство, република, империя. Образованието в Древен Рим. Училища и школи. Търговията в Древен Рим. Сухоземни и морски пътища и пристанища, видове превозни средства. Бит и покъщнина. Общуване по време на пиршества. II. Римската литература Гай Юлий Цезар, части от „Записки за галската война“ (Цезар като държавник, пълководец и автор, съдържание). Марк Тулий Цицерон, част от Първа реч срещу Катилина или части от философски	Четене При четене на текст, свързан с предвидените в програмата тематични области: • ученикът чете с правилна употреба на ударенията текстове на латински език; • ученикът непосредствено анализира текста, използвайки познанията си по граматика и лексика, при необходимост с цел по-доброто му разбиране; • ученикът разбира и извлича основната информация от различни в жанрово и стилово отношение текстове (адаптирани или кратки несложни оригинални текстове); • ученикът разбира и извлича конкретна информация от различни в жанрово и стилово отношение текстове (адаптирани или кратки несложни оригинални текстове); • ученикът разбира в подробности съдържанието на различни в жанрово и стилово отношение текстове по познати теми (адаптирани или кратки несложни оригинални текстове); • ученикът използва набор от стратегии при четене на адаптирани текстове или текстове от оригинални източници (напр. открива значението на нови	ГРАМАТИКА <i>Систематизиране и разширяване на уменията за ползване на граматичните знания.</i> Име XI клас Степени за сравнение на прилагателните имена. Неправилни форми. XII клас Отглаголно съществително и прилагателно (gerundium, gerundivum), падежна употреба и начини за превод на български език, герундивна конструкция. Глагол XI клас Спрежение на спомагателния глагол sum и possum в подчинително наклонение; Спрежение на глагола в подчинително наклонение (деятелен и страдателен залог); Причастия: сегашно деятелно, минало страдателно, бъдещо деятелно и бъдещо страдателно причастие. XII клас

трактат по избор (Цицерон като държавник, оратор, философ).

думи и изрази в контекст, търси ключови/опорни думи, разчита на международна лексика или на познати от българския език реалии, прави справка с речник, онлайн ресурси, учебни помагала и/или друг подходящ източник и др.).

Писане

При задача, изискваща съставяне на писмен текст (на латински или превод на латински текст на български език в зависимост от необходимостта), включително по зададен модел:

- ученикът самостоятелно създава кратки изречения на латински език от определен тип или превежда текст на български език съобразно поставената задача;
- ученикът структурира правилно и логично изложението си или следва логиката на оригиналния текст;
- ученикът използва уместно езиковите средства, съобразявайки се с основните изисквания в поставената задача по начин, който не възпрепятства разбирането;
- ученикът спазва изучените езикови норми (вкл. за правопис и пунктуация на български език).

Депонентни и полудепонентни глаголи (преговор).

Спрежение на неправилни глаголи (eo, volo, polo, malo (в минало несвършено и свършено, в първо и второ бъдеще време))

Синтаксис

XI и XII клас

Специфични синтактични функции на падежите (accusativus obiecti directi, accusativus directionis, accusativus extensivus temporis et loci; dativus obiecti directi, dativus possessivus, dativus auctoris; ablativus auctoris, ablativus instrumenti, ablativus causae, ablativus qualitatis, ablativus modi, ablativus loci, ablativus temporis, ablativus limitationis; genitivus possessivus, genitivus subiecti/obiecti, genitivus partitivus, genitivus qualitatis; locativus).

Конструкцията „независим аблатив“. Видове и начини на употреба. Конструкция ASI (преговор). Конструкция NCI.

ЛЕКСИКА И СТИЛИСТИКА

Обемът лексикални знания включва основни лексикални единици по предвидените от програмата тематични области.

XI и XII клас:

Учениците усвояват нови 600 – 800 (общо за модули „Устно общуване” и „Писмено общуване”) от най-често употребяваните думи в класическия латински език според изучаваните теми.

Включват се и елементи, свързани с диалогични ситуации: поздрав, представяне, запознаване, сбогуване, извинение, съгласие/несъгласие, благодарност, молба, поздравление, пожелания за празници.

Значение и употреба на думи от латински произход в българския език, свързани с предвидените в учебното съдържание тематични области.

Примерни понятия, свързани с тематичните области:

rex, res publica, imperium, imperator, patricii, plebs, patronus, cliens и др.

ludus, schola, magister, discipulus и др.

mercator, taberna, navis, nauta, portus, via, pretium, divitiae, iactura, navigatio, praedones и др.

domus, atrium, peristylum, convivium, hospes, cena, triclinium, lectus, vas, poculum, sella и др.

commentarii, exercitus, miles, legio, centurio, signum, aquila, equitatus, castra, auxilia и др.

orator, oratio, philosophia, sapientia, schola, анафора, метонимия, метафора, хипербола, градация, паралелизъм/хиазъм, литота, елипса, безсъюзие.

СПЕЦИФИЧНИ МЕТОДИ И ФОРМИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Годишен брой часове за изучаване на модула в XI клас – 72 часа.

Годишен брой часове за изучаване на модула в XII клас – 31 часа.

Допълнителни уточнения за конкретния модул:

Езиковите знания, разписани в *Нови знания* от таблицата, са обект на внимание и в модул “Устно общуване”. В тази част урочните единици от двата модула следва да се съгласуват в съдържателен план, за да се запази единна прогресията при поднасянето им и да се избегне препокриването.

Препоръчително разпределение на часовете:	XI клас	XII клас
За нови знания	до 22 часа	до 10 часа
За упражнения и преговор	до 38 часа	до 17 часа
Практически дейности/работа по проекти	до 12 часа	до 4 часа

Текущи оценки за учебен срок в:	XI клас	XII клас
Устни изпитвания и участие в работа в клас, участие в групови обсъждания и дискусии	минимум 2 оценки	минимум 1 оценка
Домашни работи и проекти	минимум 2 оценки	минимум 1 оценка

Профилираното обучение по латински език цели:

- да развие и утвърди на напреднало ниво езикови и социокултурни компетентности на учениците по латински език;
- да мотивира ученика да използва латински език: като чете, разбира и превежда изрази, думи или текстове, като по този начин комуникира през епохите със създателите на тези текстове, а като помощно средство в овладяването на езика да демонстрира съответни умения за изразяване в устна и писмена форма.
- да изгражда положително отношение към изучаването на латинския език и културата на епохите, с които е свързан, като на първо и най-важно място се поставя Античността;
- да спомогне за осъзнаване необходимостта от владеенето на чужд език като фактор за интелектуалното израстване на учениците;
- учениците да овладеят специфични знания и да формират такива умения, които са важен фактор за доброто владеење на родния език;
- да спомогне за осъзнаване необходимостта от владеенето на латинския език (и чрез това и на другите класически и чужди езици) като фактор за доброто познаване на националните, европейските и световните културни ценности и традиции и за формирането на толерантност и уважение към етническата, националната, културната, езиковата и религиозната идентичност на всеки.

Обучението по латински език се осъществява чрез:

- прилагане на личностно-ориентирано обучение, което позволява индивидуализиран и диференциран подход;
- прилагане на дейностно-ориентиран с акцент върху практическата насоченост на обучението;
- общообразователна и възпитателна насоченост на обучението за формиране на базова култура на личността: нравствена, правна, естетическа, култура на труда, на общуването;

- развиване на творчески умения и независимо мислене на учениците;
- принципа на преподаване от лесно към трудно, от изучено към ново, като работата се основава на личния опит и се създават асоциативни връзки с изучаваното по другите предмети; ученикът се поставя в условия да съпоставя, да сравнява, да открива съвпадения и различия, да обобщава, да търси и предлага свои решения;
- акцентирание върху развиването на компетентностите по четене, включително и на уменията по превод, при интегриране на останалите три езикови умения като помощни средства в овладяването на предвидения тематичен/граматичен материал;
- **четирите модула в профилираната подготовка са взаимно свързани и интегрирани и трябва да се разглеждат като единно цяло;**
- при възможност общуване в клас на латински език с цел възприемане на възможно най-голямо количество езиков материал от страна на учениците с отчитане на разликите между съвременните говорими и историческите езици;
- изграждането на нагласа за межкултурно общуване, развиване на толерантност и интерес към други култури и модели на поведение, както и на чувство за културна приемственост при поднасяне на социокултурната информация за Римската държава и народите/личностите, използвали латинския език през вековете.

Използват се подходящи автентични и адаптирани материали:

- аудио- и мултимедийни материали (филми, предавания, театрални постановки, песни, аудиокниги и др.);
- печатни материали (комикси, откъси от книги, проспекти, брошури и др.);
- системи за електронно обучение (образователен софтуер, онлайн ресурси);
- подходяща за нивото на познания на учениците научна и научнопопулярна литература.

Ключови компетентности	Дейности и междупредметни връзки
УМЕНИЯ ЗА ОБЩУВАНЕ НА ЧУЖДИ ЕЗИЦИ	Връзка с други изучавани чужди езици: запознаване с историческата и културната връзка между латинския и романските езици, както и с други чужди езици с оглед изучаваните в училище. Особено място се отрежда на уменията за работа с речник и с други помагала и електронни ресурси за изучаване на чужди езици, които да дадат възможност на учениците да

	пристъпят към самостоятелно развитие на езиковите си умения и самообучение по чужди езици.
КОМПЕТЕНТНОСТИ В ОБЛАСТТА НА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК	Развиване на начални умения за превод на текст; обогатяване на лексиката, особено на чуждите думи в българския език с произход от латински; осмисляне на отделни граматически категории и на граматическата терминология; развиване на усет за правилен избор на езикови форми, подходящи за конкретен контекст; връзка с учебен предмет български език и литература и особено с изучавания по литература материал от 8. клас (антична, средновековна и ренесансова литература).
МАТЕМАТИЧЕСКА КОМПЕТЕНТНОСТ И ОСНОВНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ В ОБЛАСТТА НА ПРИРОДНИТЕ НАУКИ И НА ТЕХНОЛОГИИТЕ	Осъзнаване на значението на научното познание през Античността като предшественик на съвременните науки; илюстриране с отделни примери на идващата от латински език терминология в области като математика/химия/физика/биология/медицината.
ДИГИТАЛНА КОМПЕТЕНТНОСТ	Използване на системи за електронно обучение в часовете по латински език за развиване на езикови умения чрез ИКТ, включително чрез използване на електронни ресурси и речници, връзка с учебен предмет информационни технологии.
УМЕНИЯ ЗА УЧЕНЕ	Натрупване на знания и опит за осъзнаване на необходимост от мотивирано учене и необходимост от постоянно самоусъвършенстване чрез: ● ролеви игри и симулации; ● самостоятелни задачи, отговарящи на индивидуалните интереси на учениците; ● представяне на съчинения, стихотворения, песни и пиеси; ● работа по проекти и презентации; ● дидактически игри в устна или писмена форма (съставяне на фрази, истории с определени думи, групиране на думи, кръстословици, и т.н.); ● извънкласна дейност, обвързана с учебния процес (посещения на представления, свързани с културния контекст на Античността, изложби, уроци, изнесени сред природата и свързани със заобикалящата среда; практически уроци сред исторически или съвременни артефакти, свързани с латинския език; участие в

	училищни и извънучилищни проекти, представления, тържества, срещи с класически филолози); ● използване на съвременни и класически средства за обучение: аудио-и мултимедийни материали; печатни материали (разкази, комикси, откъси от книги и др.); ● електронно обучение (образователен софтуер, онлайн ресурси), връзка с всички учебни предмети.
СОЦИАЛНИ И ГРАЖДАНСКИ КОМПЕТЕНТНОСТИ	Участие в екипни проекти и индивидуални дейности, възпитаване в норми на поведение и изграждане на ценностна система и гражданско самосъзнание въз основа на принципите, наследени от античната култура; осмисляне на националната и европейската културна идентичност чрез опознаване на античната култура и на културите на другите народи, връзка с всички учебни предмети.
ИНИЦИАТИВНОСТ И ПРЕДПРИЕМЧИВОСТ	Работа в екип и изпълнение на индивидуални задачи, приучаване към спазване на срокове, развиване на новаторско мислене и приемане на нови идеи, връзка с всички учебни предмети.
КУЛТУРНА КОМПЕТЕНТНОСТ И УМЕНИЯ ЗА ИЗРАЗЯВАНЕ ЧРЕЗ ТВОРЧЕСТВО	Дейности за опознаване на националната култура в контекста на световното и европейското културно наследство, проекти, творчески инициативи, участие в постановки, празници и др., посветени на България и на културите, наследници на латиноезичния Запад, и за развиване на креативност, връзка с учебните предмети история и цивилизации, български език и литература, музика и изобразително изкуство.
УМЕНИЯ ЗА ПОДКРЕПА НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ И ЗА ЗДРАВΟΣЛОВЕН НАЧИН НА ЖИВОТ И СПОРТ	Дейности, формиращи навици за природосъобразен начин на живот, положително отношение към световното и националното културно наследство, връзка с учебния предмет физическо възпитание и спорт.

УЧЕБНА ПРОГРАМА ЗА ПРОФИЛИРАНА ПОДГОТОВКА ПО ЛАТИНСКИ ЕЗИК ЗА ПОСТИГАНЕ НА НИВО, ЕКВИВАЛЕНТНО НА В.1.1.

МОДУЛ „Език и култура“

ХІІ клас

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Профилираното обучение по латински език във втори гимназиален етап на средната образователна степен е насочено към разширяване и обогатяване на основни знания, умения и отношения, свързани с изграждането на компетентности на ученика в работата с текстове на латински език и се провежда в четири модула – „Устно общуване“, „Писмено общуване“, „Език и култура“ и „Езикови практики“, които представляват единно цяло. В модулите „Устно общуване“ и „Писмено общуване“ се посочват очакваните резултати по уменията – слушане/четене/говорене/писане, заложен в програмата на съответния модул. В обучението по латински език превес има развиването на уменията за четене (и разбиране, включително и за писмен и устен превод), а дейностите по останалите умения са помощни спрямо него. В модулите „Език и култура“ и „Езикови практики“ се посочват очакваните резултати по компетентности.

Тази учебна програма представя профилираната подготовка по латински език за модул „Език и култура“ за ученици от ХІІ клас, които са започнали обучение по латински език в ІХ клас и в края на ХІІ клас – профилирана подготовка, постигат ниво, еквивалентно на ниво В.1.1 по Общата европейска езикова рамка (тъй като няма приет официален документ, приравняващ познанията по латински език към нивата от Общата европейска езикова рамка). Учебната програма конкретизира резултатите, които учениците трябва да постигнат в края на ХІІ клас – профилирана подготовка, в съответствие с Приложение № 2 към чл. 4, ал. 1, т. 2 от Наредба № 7 от 11.08.2016 г. за профилираната подготовка.

Тематичните области, езиковите средства, устните и писмените речевни дейности в програмата са съобразени с интересите, възрастовите особености и опита на учениците. Програмата следва спираловидния принцип на повторемост и постепенно разширяване на знанията, уменията и компетентностите, отнасяща се за целия етап на обучение.

Модулното обучение по латински език в ХІ и ХІІ клас дава възможност на учителя да прилага различни подходи, методи и стратегии на обучение за стимулиране на индивидуалното развитие на учениците и за самостоятелност при учене, както и за насърчаване на мотивацията им в перспективата на ученето през целия живот.

Учебната програма е разработена съобразно с Референтните документи на ЕС както с традициите в българското образование при изучаването на латински език, така и със съвременните и иновативни тенденции в преподаването му у нас и в европейски контекст.

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Тематични области	Очаквани резултати	Нови знания
I. Римският принос в световната култура II. Древният Рим и българските земи	Познавателна компетентност В резултат на обучението ученикът: ● познава основни факти, свързани с историята, географията, политическото и социалното устройство на Римската държава и на местата, където се употребява латински език през вековете; ● познава някои от най-изтъкнатите римски автори и техните най-бележити произведения от областта на литературата, ● познава структурата на римското общество, познава особеностите на всекидневието, бита; ● разбира основните културни ценности и вярвания на древните римляни. Поведенческа компетентност В резултат на обучението ученикът: ● открива/идентифицира проявленията на културното многообразие; ● осмисля/интерпретира смисъла и значението на културното различие (напр. даден факт или явление от чуждата култура) в рамките на съответния културен контекст; ● сравнява и съпоставя, открива прилики и разлики между родната и	I. Значението на римската култура за: Държавното устройство, институциите и общественото-политическите отношения на съвременните държави. Правото и правната култура по света. Архитектурата и изобразителните изкуства през вековете и съвремието. Религията, отношението към сакралното и към чуждите вярвания през вековете и днес. Развитието на науките през вековете и днес. II. Древният Рим като част от историята на българските земи: Писмени паметници. Римските градове и пътища по българските земи през Античността и днес. Образци на материалната култура от Античността по българските земи (напр. статуи, монети, керамика, мозайки и др.). III. Примери за употребата на латинския език след края на Римската империя:

III. Латинският като световен език

културата/културите на носителите на изучавания език; в контекст на многоезичие прави подобни културни паралели и с останалите езици и култури, които познава.

Ценностна компетентност

В резултат на обучението ученикът:

- проявява отвореност и любознателност към културното многообразие;
- проявява толерантност и се въздържа от изяви на недоверие, предразсъдъци и негативно отношение към различията;
- проявява чувствителност към различието, вкл. и усет за потенциален межкултурен конфликт, както и такт при избягването му или неговото преодоляване;
- проявява респект и уважение към културното различие, като не подценява достойнството и самобитността на родната култура;
- умее да съпреживява и да изрази съпричастност към чувствата, вярванията и ценностите на носителите на изучавания език, както и към носители на други езици, които използват изучавания език като средство за комуникация.

Извори за българската история от Средновековието и по-ново време.

Автори, използващи латинския език през вековете: напр. средновековни философи, Петрарка, Еразъм, Мор, Нютон и др.

Стратегическа компетентност

В резултат на обучението ученикът:

- прилага стратегии за успешна межкултурна комуникация, вкл. и компенсаторни стратегии, като отчита културните специфики (напр. вявания, ценности, приети модели на поведение и пр.) в ситуацията на межкултурно общуване.

СПЕЦИФИЧНИ МЕТОДИ И ФОРМИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Годишен брой часове за изучаване на модула в XII клас – 31 часа.

Допълнителни уточнения за конкретния модул:

Описанието на новите знания в програмата няма изчерпателен и/или затворен характер – изброените примери в съответните тематични области имат по-скоро илюстративна цел и могат да бъдат допълвани и разширявани според интересите на учениците; т. е. залага се на проектната работа и самостоятелните проучвания на учениците по темите според интересите им.

Межкултурните знания следва да се поднасят в дух на толерантност към различието и в съпоставителен план със съответните проявления в родната култура.

Препоръчително разпределение на часовете:	XII клас
За нови знания	до 15 часа
За упражнения	до 5 часа
За преговор	до 3 часа

Текущи оценки за учебен срок в:	XII клас
Устни изпитвания и участие в работа в клас, участие в групови обсъждания и дискусии	минимум 1 оценка
Домашни работи и проекти	минимум 1 оценка

Профилираното обучение по латински език цели:

- да развие и утвърди на напреднало ниво езикови и социокултурни компетентности на учениците по латински език;
- да мотивира ученика да използва латински език: като чете, разбира и превежда изрази, думи или текстове, като по този начин комуникира през епохите със създателите на тези текстове, а като помощно средство в овладяването на езика да демонстрира съответни умения за изразяване в устна и писмена форма.
- да изгражда положително отношение към изучаването на латинския език и културата на епохите, с които е свързан, като на първо и най-важно място се поставя Античността;
- да спомогне за осъзнаване необходимостта от владенето на чужд език като фактор за интелектуалното израстване на учениците;
- учениците да овладеят специфични знания и да формират такива умения, които са важен фактор за доброто владение на родния език;
- да спомогне за осъзнаване необходимостта от владенето на латинския език (и чрез това и на другите класически и чужди езици) като фактор за доброто познаване на националните, европейските и световните културни ценности и традиции и за формирането на толерантност и уважение към етническата, националната, културната, езиковата и религиозната идентичност на всеки.

Обучението по латински език се осъществява чрез:

- прилагане на личностно-ориентирано обучение, което позволява индивидуализиран и диференциран подход;
- прилагане на дейностно-ориентиран с акцент върху практическата насоченост на обучението;

- общообразователна и възпитателна насоченост на обучението за формиране на базова култура на личността: нравствена, правна, естетическа, култура на труда, на общуването;
- развиване на творчески умения и независимо мислене на учениците;
- принципа на преподаване от лесно към трудно, от изучено към ново, като работата се основава на личния опит и се създават асоциативни връзки с изучаваното по другите предмети; ученикът се поставя в условия да съпоставя, да сравнява, да открива съпадения и различия, да обобщава, да търси и предлага свои решения;
- акцентирание върху развиването на компетентностите по четене, включително и на уменията по превод, при интегриране на останалите три езикови умения като помощни средства в овладяването на предвидения тематичен/граматичен материал;
- **четирите модула в профилираната подготовка са взаимно свързани и интегрирани и трябва да се разглеждат като единно цяло;**
- при възможност общуване в клас на латински език с цел възприемане на възможно най-голямо количество езиков материал от страна на учениците с отчитане на разликите между съвременните говорими и историческите езици;
- изграждането на нагласа за межкултурно общуване, развиване на толерантност и интерес към други култури и модели на поведение, както и на чувство за културна приемственост при поднасяне на социокултурната информация за Римската държава и народите/личностите, използвали латинския език през вековете.

Използват се подходящи автентични и адаптирани материали:

- аудио- и мултимедийни материали (филми, предавания, театрални постановки, песни, аудиокниги и др.);
- печатни материали (комикси, откъси от книги, проспекти, брошури и др.);
- системи за електронно обучение (образователен софтуер, онлайн ресурси);
- подходяща за нивото на познания на учениците научна и научнопопулярна литература.

Ключови компетентности	Дейности и междупредметни връзки
УМЕНИЯ ЗА ОБЩУВАНЕ НА ЧУЖДИ ЕЗИЦИ	Връзка с други изучавани чужди езици: запознаване с историческата и културната връзка между латинския и романските езици, както и с други

	чужди езици с оглед изучаваните в училище. Особено място се отнежда на уменията за работа с речник и с други помагала и електронни ресурси за изучаване на чужди езици, които да дадат възможност на учениците да пристъпят към самостоятелно развитие на езиковите си умения и самообучение по чужди езици.
КОМПЕТЕНТНОСТИ В ОБЛАСТТА НА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК	Развиване на начални умения за превод на текст; обогатяване на лексиката, особено на чуждите думи в българския език с произход от латински; осмисляне на отделни граматически категории и на граматическата терминология; развиване на усет за правилен избор на езикови форми, подходящи за конкретен контекст; връзка с учебен предмет български език и литература и особено с изучавания по литература материал от 8. клас (антична, средновековна и ренесансова литература).
МАТЕМАТИЧЕСКА КОМПЕТЕНТНОСТ И ОСНОВНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ В ОБЛАСТТА НА ПРИРОДНИТЕ НАУКИ И НА ТЕХНОЛОГИИТЕ	Осъзнаване на значението на научното познание през Античността като предшественик на съвременните науки; илюстриране с отделни примери на идващата от латински език терминология в области като математика/химия/физика/биология/медицината.
ДИГИТАЛНА КОМПЕТЕНТНОСТ	Използване на системи за електронно обучение в часовете по латински език за развиване на езикови умения чрез ИКТ, включително чрез използване на електронни ресурси и речници, връзка с учебен предмет информационни технологии.
УМЕНИЯ ЗА УЧЕНЕ	Натрупване на знания и опит за осъзнаване на потребност от мотивирано учене и необходимост от постоянно самоусъвършенстване чрез: ● ролеви игри и симулации; ● самостоятелни задачи, отговарящи на индивидуалните интереси на учениците; ● представяне на съчинения, стихотворения, песни и пиеси; ● работа по проекти и презентации; ● дидактически игри в устна или писмена форма (съставяне на фрази, истории с определени думи, групиране на думи, кръстословици, и т.н.); ● извънкласна дейност, обвързана с учебния процес (посещения на представления, свързани с културния контекст на Античността,

	изложби, уроци, изнесени сред природата и свързани със заобикалящата среда; практически уроци сред исторически или съвременни артефакти, свързани с латинския език; участие в училищни и извънучилищни проекти, представления, тържества, срещи с класически филолози); ● използване на съвременни и класически средства за обучение: аудио-и мултимедийни материали; печатни материали (разкази, комикси, откъси от книги и др.); ● електронно обучение (образователен софтуер, онлайн ресурси), връзка с всички учебни предмети.
СОЦИАЛНИ И ГРАЖДАНСКИ КОМПЕТЕНТНОСТИ	Участие в екипни проекти и индивидуални дейности, възпитаване в норми на поведение и изграждане на ценностна система и гражданско самосъзнание въз основа на принципите, наследени от античната култура; осмисляне на националната и европейската културна идентичност чрез опознаване на античната култура и на културите на другите народи, връзка с всички учебни предмети.
ИНИЦИАТИВНОСТ И ПРЕДПРИЕМЧИВОСТ	Работа в екип и изпълнение на индивидуални задачи, приучаване към спазване на срокове, развиване на новаторско мислене и приемане на нови идеи, връзка с всички учебни предмети.
КУЛТУРНА КОМПЕТЕНТНОСТ И УМЕНИЯ ЗА ИЗРАЗЯВАНЕ ЧРЕЗ ТВОРЧЕСТВО	Дейности за опознаване на националната култура в контекста на световното и европейското културно наследство, проекти, творчески инициативи, участие в постановки, празници и др., посветени на България и на културите, наследници на латиноезичния Запад, и за развиване на креативност, връзка с учебните предмети история и цивилизации, български език и литература, музика и изобразително изкуство.
УМЕНИЯ ЗА ПОДКРЕПА НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ И ЗА ЗДРАВΟΣЛОВЕН НАЧИН НА ЖИВОТ И СПОРТ	Дейности, формиращи навици за природосъобразен начин на живот, положително отношение към световното и националното културно наследство, връзка с учебния предмет физическо възпитание и спорт.

УЧЕБНА ПРОГРАМА ЗА ПРОФИЛИРАНА ПОДГОТОВКА ПО ЛАТИНСКИ ЕЗИК ЗА ПОСТИГАНЕ НА НИВО, ЕКВИВАЛЕНТНО НА В.1.1.

МОДУЛ „Езикови практики“

ХІІ клас

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Профилираното обучение по латински език във втори гимназиален етап на средната образователна степен е насочено към разширяване и обогатяване на основни знания, умения и отношения, свързани с изграждането на компетентности на ученика в работата с текстове на латински език и се провежда в четири модула – „Устно общуване“, „Писмено общуване“, „Език и култура“ и „Езикови практики“, които представляват единно цяло. В модулите „Устно общуване“ и „Писмено общуване“ се посочват очакваните резултати по уменията – слушане/четене/говорене/писане, заложен в програмата на съответния модул. В обучението по латински език превес има развиването на уменията за четене (и разбиране, включително и за писмен и устен превод), а дейностите по останалите умения са помощни спрямо него. В модулите „Език и култура“ и „Езикови практики“ се посочват очакваните резултати по компетентности.

Тази учебна програма представя профилираната подготовка по латински език за модул „Езикови практики“ за ученици от ХІІ клас, които са започнали обучение по латински език в ІХ клас и в края на ХІІ клас – профилирана подготовка, постигат ниво, еквивалентно на ниво В.1.1 по Общата европейска езикова рамка (тъй като няма приет официален документ, приравняващ познанията по латински език към нивата от Общата европейска езикова рамка). Учебната програма конкретизира резултатите, които учениците трябва да постигнат в края на ХІІ клас – профилирана подготовка, в съответствие с Приложение № 2 към чл. 4, ал. 1, т. 2 от Наредба № 7 от 11.08.2016 г. за профилираната подготовка.

Тематичните области, езиковите средства, устните и писмените речевни дейности в програмата са съобразени с интересите, възрастовите особености и опита на учениците. Програмата следва спираловидния принцип на повторемост и постепенно разширяване на знанията, уменията и компетентностите, отнасяща се за целия етап на обучение.

Модулното обучение по латински език в ХІ и ХІІ клас дава възможност на учителя да прилага различни подходи, методи и стратегии на обучение за стимулиране на индивидуалното развитие на учениците и за самостоятелност при учене, както и за насърчаване на мотивацията им в перспективата на ученето през целия живот.

Учебната програма е разработена съобразно с Референтните документи на ЕС както с традициите в българското образование при изучаването на латински език, така и със съвременните и иновативни тенденции в преподаването му у нас и в европейски контекст.

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Тематични области	Очаквани резултати	Нови знания
1. Рецептивни стратегии за комуникация на чужд език с акцент върху четенето и превода 1.1. практики в устната реч (четенето и превода) 1.2. практики в писмената реч 2. Продуктивни стратегии за комуникация на чужд език 2.1. практики в устната реч (превода) 2.2. практики в писмената реч 3. Език в употреба 3.1. граматичен строй на езика 3.2. лексикално богатство 3.3. правопис и произношение 3.4. видове текстове	1. Познавателна компетентност В резултат на обучението си ученикът: 1.1. фонетика/правоговор - разпознава чуждоезиковите звукове и ги учленява според възприетото произношение; - познава особеностите на ударението в латинския език. 1.2. правопис - разпознава графемите на латинския език; - може да употребява при необходимост определени правописни правила. 1.3. граматика - осъзнава граматичните единици като единство от форма, значение и употреба; - познава граматичните категории на латинския език и езиковите средства за тяхното изразяване според очакваното езиково ниво; - познава правилата за граматичния строеж на езика според очакваното езиково ниво. 1.4. лексика - осъзнава лексикалните единици като	I. ЕЗИКОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ 1. Граматика <u>Морфология</u> Преговор и функционална интеграция на усвоените морфологични знания. Словообразуване на имена и глаголи. Име Затвърждаване на изучените граматични категории на имената (род, число, падеж). Преговор на склоненията. Обобщение на особеностите в склонението на някои съществителни, прилагателни, местоимения, числителни. Преговор на степените за сравнение на прилагателните. Глагол Затвърждаване на изучените граматични категории на глагола в латинския език (наклонение, време, залог, лице, число). Преговор на спреженията на глагола. Неправилни глаголи и други категории глаголи (депонентни, полудепонентни, дефективни и др.). Именни форми, свързани с глагола: причастия, супини, герундий, герундив. <u>Синтаксис</u>

единство от форма (правопис и произношение), значение и употреба и познава основните видове значение на думите – разбира техния буквален смисъл и метафорична употреба;

- познава словообразователните модели в латинския език – според очакваното ниво.

1.5. словесни действия/езикови функции

- осъзнава словесните действия /езиковите функции като единство от форма (езикови средства за изразяване на действието), значение и употреба;
- познава набор от словесни модели за общуване на латински език според очакваното ниво;
- познава различните езикови средства, които могат да изразят една и съща езикова функция.

2. Прагматико-стратегическа компетентност

Общи езикови умения и навици:

- за езикова догадка на значението на непознатите езикови елементи от контекст;
- за трансфер на усвоените езикови знания към нов контекст на употреба;
- за използване на компенсаторни стратегии в ситуации на общуване, когато е налице дефицит на езиковите средства, с които ученикът разполага.

В резултат на обучението си ученикът:

Преговор на усвоените знания за синтактичната структура на латинския език. Словоред и функции на падежите.

Особености в употреба на частите на речта в рамките на изречението (причастия, инфинитиви, герундий, герундив).

Косвен въпрос и понятие за последователност на времената.

Видове подчинени относителни изречения, съюзът *quod* и начини на превод на български език (причинни и обяснителни).

Употреба на съюза *ut* с индикатив и конюнктив и начини за превод на български език.

Съюзът *cum* с индикатив и конюнктив и Начини на превод на български език.

Видове синтактични конструкции.

Граматика на текста

Преговор и систематизиране на знанията за осъществяване на синтактичната свързаност в текста.

Основни понятия в ораторската проза и често използвани стилистични фигури. Стихосложение.

2. Лексика

	2.1. фонетика/правоговор • разбира, когато се говори с нормално темпо и ясна дикция; • правилно учленява чуждоезиковите звукове според възприетото произношение; • поставя правилно словесното ударение при изговор на лексикални единици в изолация или в свързано изказване, както и логическото ударение в изречението; • говори (чете) с ясна дикция и според възприетото произношение, което не възпрепятства разбирането. 2.2. правопис • изписва правилно графемите в латинския език; • изписва и изговаря правилно буквените съчетания и звуковете им съответствия на латински език; • спазва изучените правописни норми на езика. 2.3. граматика • разпознава и осмисля употребата на изучените понятийни категории и граматически структури (вкл. и за изграждане на логическите връзки в строежа на текста); • в контекст на контролирана употреба използва правилно и уместно изучените понятийни категории и	Обобщаване и систематизиране на изучените лексикални единици, необходими за самостоятелно ползване на езика по предвидените в програмата тематични области.

граматически структури, като спазва изучените правила за граматичния строеж на езика;

- при свободна комуникативна употреба, ако това е необходимо, прилага набор от изучените граматически структури и форми.

2.4. лексика

- открива и осмисля употребата на изучените понятийни категории и лексикални единици (думи и изрази) в контекст (вкл. и за изграждане на логическите връзки в строежа на текста);
- в контекст на контролирана употреба използва правилно и уместно изучените понятийни категории и лексикални единици, като борави правилно с изучените словообразователни модели и прилага уместно основните лексикални връзки между думите и изразите;
- при свободна комуникативна употреба, ако това е необходимо, прилага набор от изучените лексикални единици.

2.5. словесни действия/езикови функции

- открива и осмисля употребата на словесните действия (езиковата функция) за пълноценно комуникиране с текстовете, написани на латински език и в друг контекст на комуникация;

- в контекст на контролирана употреба използва правилно и уместно изучените словесни действия;
- при свободна комуникативна употреба, ако това е необходимо, прилага набор от изучени словесни действия.

СПЕЦИФИЧНИ МЕТОДИ И ФОРМИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Годишен брой часове за изучаване на модула в XII клас – 31 часа.

Допълнителни уточнения за конкретния модул:

Обучението в модул „Езикови практики“ утвърждава и контекстуализира наученото по предмета през всички етапи на обучение чрез преговор на изучаваните граматически единици, като същевременно подготвя учениците за успешното полагане на изпити и други конкурсни формати.

Препоръчително разпределение на часовете:	XII клас
За нови знания	до 15 часа
За упражнения	до 5 часа
За преговор	до 3 часа
Практически дейности/работа по проекти	до 4 часа

Текущи оценки за учебен срок в:	XII клас
Устни изпитвания и участие в работа в клас, участие в групови обсъждания и дискусии	минимум 1 оценка

Профилираното обучение по латински език цели:

- да развие и утвърди на напреднало ниво езикови и социокултурни компетентности на учениците по латински език;
- да мотивира ученика да използва латински език: като чете, разбира и превежда изрази, думи или текстове, като по този начин комуникира през епохите със създателите на тези текстове, а като помощно средство в овладяването на езика да демонстрира съответни умения за изразяване в устна и писмена форма.
- да изгражда положително отношение към изучаването на латинския език и културата на епохите, с които е свързан, като на първо и най-важно място се поставя Античността;
- да спомогне за осъзнаване необходимостта от владеенето на чужд език като фактор за интелектуалното израстване на учениците;
- учениците да овладеят специфични знания и да формират такива умения, които са важен фактор за доброто владеене на родния език;
- да спомогне за осъзнаване необходимостта от владеенето на латинския език (и чрез това и на другите класически и чужди езици) като фактор за доброто познаване на националните, европейските и световните културни ценности и традиции и за формирането на толерантност и уважение към етническата, националната, културната, езиковата и религиозната идентичност на всеки.

Обучението по латински език се осъществява чрез:

- прилагане на личностно-ориентирано обучение, което позволява индивидуализиран и диференциран подход;
- прилагане на дейностно-ориентиран с акцент върху практическата насоченост на обучението;
- общообразователна и възпитателна насоченост на обучението за формиране на базова култура на личността: нравствена, правна, естетическа, култура на труда, на общуването;
- развиване на творчески умения и независимо мислене на учениците;
- принципа на преподаване от лесно към трудно, от изучено към ново, като работата се основава на личния опит и се създават асоциативни връзки с изучаваното по другите предмети; ученикът се поставя в условия да съпоставя, да сравнява, да открива съвпадения и различия, да

обобщава, да търси и предлага свои решения;

- акцентирание върху развиването на компетентностите по четене, включително и на уменията по превод, при интегриране на останалите три езикови умения като помощни средства в овладяването на предвидения тематичен/граматичен материал;
- **четирите модула в профилираната подготовка са взаимно свързани и интегрирани и трябва да се разглеждат като единно цяло;**
- при възможност общуване в клас на латински език с цел възприемане на възможно най-голямо количество езиков материал от страна на учениците с отчитане на разликите между съвременните говорими и историческите езици;
- изграждането на нагласа за межкултурно общуване, развиване на толерантност и интерес към други култури и модели на поведение, както и на чувство за културна приемственост при поднасяне на социокултурната информация за Римската държава и народите/личностите, използвали латинския език през вековете.

Използват се подходящи автентични и адаптирани материали:

- аудио- и мултимедийни материали (филми, предавания, театрални постановки, песни, аудиокниги и др.);
- печатни материали (комикси, откъси от книги, проспекти, брошури и др.);
- системи за електронно обучение (образователен софтуер, онлайн ресурси);
- подходяща за нивото на познания на учениците научна и научнопопулярна литература.

Ключови компетентности	Дейности и междупредметни връзки
УМЕНИЯ ЗА ОБЩУВАНЕ НА ЧУЖДИ ЕЗИЦИ	Връзка с други изучавани чужди езици: запознаване с историческата и културната връзка между латинския и романските езици, както и с други чужди езици с оглед изучаваните в училище. Особено място се отнежда на уменията за работа с речник и с други помагала и електронни ресурси за изучаване на чужди езици, които да дадат възможност на учениците да пристъпят към самостоятелно развитие на езиковите си умения и самообучение по чужди езици.
КОМПЕТЕНТНОСТИ В ОБЛАСТТА НА БЪЛГАРСКИЯ	Развиване на начални умения за превод на текст; обогатяване на лексиката, особено на чуждите думи в българския език с произход от латински;

ЕЗИК	осмисляне на отделни граматически категории и на граматическата терминология; развиване на усет за правилен избор на езикови форми, подходящи за конкретен контекст; връзка с учебен предмет български език и литература и особено с изучавания по литература материал от 8. клас (антична, средновековна и ренесансова литература).
МАТЕМАТИЧЕСКА КОМПЕТЕНТНОСТ И ОСНОВНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ В ОБЛАСТТА НА ПРИРОДНИТЕ НАУКИ И НА ТЕХНОЛОГИИТЕ	Осъзнаване на значението на научното познание през Античността като предшественик на съвременните науки; илюстриране с отделни примери на идващата от латински език терминология в области като математика/химия/физика/ биология/медицината.
ДИГИТАЛНА КОМПЕТЕНТНОСТ	Използване на системи за електронно обучение в часовете по латински език за развиване на езикови умения чрез ИКТ, включително чрез използване на електронни ресурси и речници, връзка с учебен предмет информационни технологии.
УМЕНИЯ ЗА УЧЕНЕ	Натрупване на знания и опит за осъзнаване на необходимост от мотивирано учене и необходимост от постоянно самоусъвършенстване чрез: ● ролеви игри и симулации; ● самостоятелни задачи, отговарящи на индивидуалните интереси на учениците; ● представяне на съчинения, стихотворения, песни и пиеси; ● работа по проекти и презентации; ● дидактически игри в устна или писмена форма (съставяне на фрази, истории с определени думи, групиране на думи, кръстословици и т.н.); ● извънкласна дейност, обвързана с учебния процес (посещения на представления, свързани с културния контекст на Античността, изложби, уроци, изнесени сред природата и свързани със заобикалящата среда; практически уроци сред исторически или съвременни артефакти, свързани с латинския език; участие в училищни и извънучилищни проекти, представления, тържества, срещи с класически филолози); ● използване на съвременни и класически средства за обучение: аудио-и мултимедийни материали; печатни материали (разкази, комикси, откъси от книги и др.);

	• електронно обучение (образователен софтуер, онлайн ресурси), връзка с всички учебни предмети.
СОЦИАЛНИ И ГРАЖДАНСКИ КОМПЕТЕНТНОСТИ	Участие в екипни проекти и индивидуални дейности, възпитаване в норми на поведение и изграждане на ценностна система и гражданско самосъзнание въз основа на принципите, наследени от античната култура; осмисляне на националната и европейската културна идентичност чрез опознаване на античната култура и на културите на другите народи, връзка с всички учебни предмети.
ИНИЦИАТИВНОСТ И ПРЕДПРИЕМЧИВОСТ	Работа в екип и изпълнение на индивидуални задачи, приучаване към спазване на срокове, развиване на новаторско мислене и приемане на нови идеи, връзка с всички учебни предмети.
КУЛТУРНА КОМПЕТЕНТНОСТ И УМЕНИЯ ЗА ИЗРАЗЯВАНЕ ЧРЕЗ ТВОРЧЕСТВО	Дейности за опознаване на националната култура в контекста на световното и европейското културно наследство, проекти, творчески инициативи, участие в постановки, празници и др., посветени на България и на културите, наследници на латиноезичния Запад, и за развиване на креативност, връзка с учебните предмети история и цивилизации, български език и литература, музика и изобразително изкуство.
УМЕНИЯ ЗА ПОДКРЕПА НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ И ЗА ЗДРАВΟΣЛОВЕН НАЧИН НА ЖИВОТ И СПОРТ	Дейности, формиращи навици за природосъобразен начин на живот, положително отношение към световното и националното културно наследство, връзка с учебния предмет физическо възпитание и спорт.